

МИКИ ШТАТА ЗА МУЛА-ЛОМ

НИШТА
БЕЗ
ПУТИ-ПУ

31

МОРАМ ДА УМАКНЕМ ПРЕ НО ШТО ДАБА ПРИМЕТИ ДА САМ УЗЕО ЊЕГОВ АЛАТ!

МОРСКА КОРЊАЧА ЈЕ ДОБРА ЗА ЊУПУ! ДА ЈЕ УХВАТИМ?

НЕ! ИМАМО САД ПРЕЦИХ ПОСЛОВА!

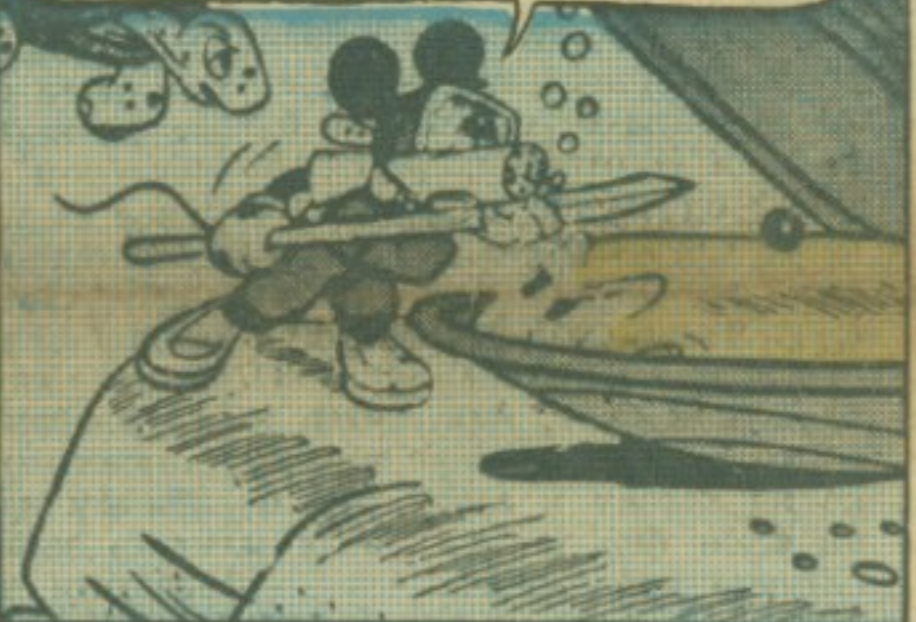
СТАРИ ИНДИЈАНСКИ ТРИК, ПУТИ-ПУ... НАУЧИО САМ ГА У БИОСКОПУ!

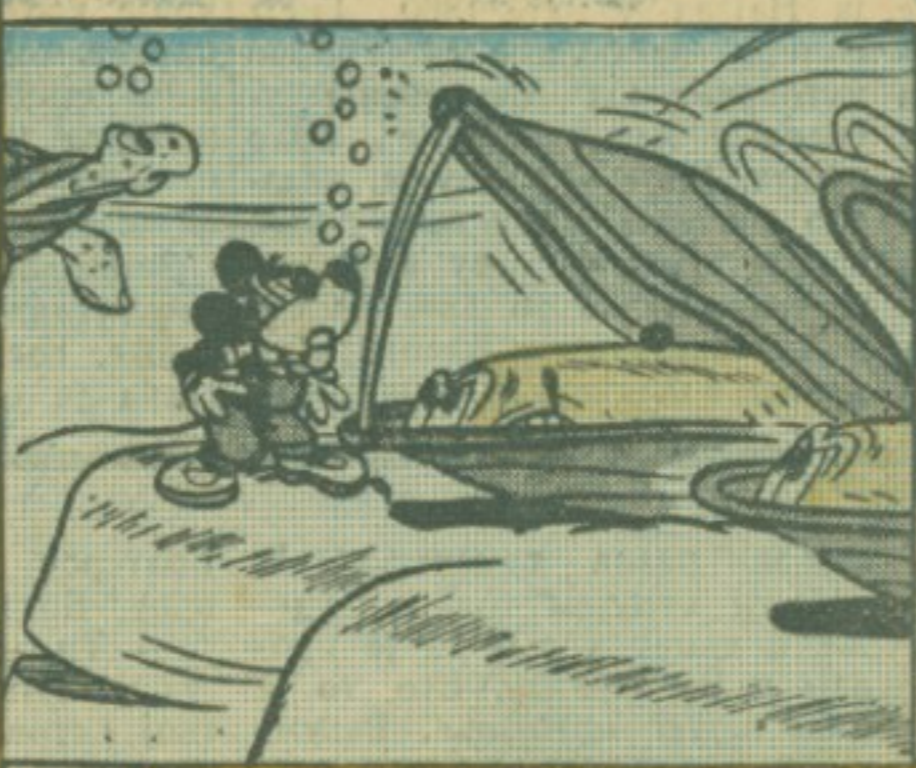
НАДАМ СЕ ДА ЈЕ ПОЛУГА ЈАКА...

И ДА ШКОЛКА НЕБЕ МОКИ ДА СЕ ЗАТВОРИ... ЈЕР...

КРОНК!

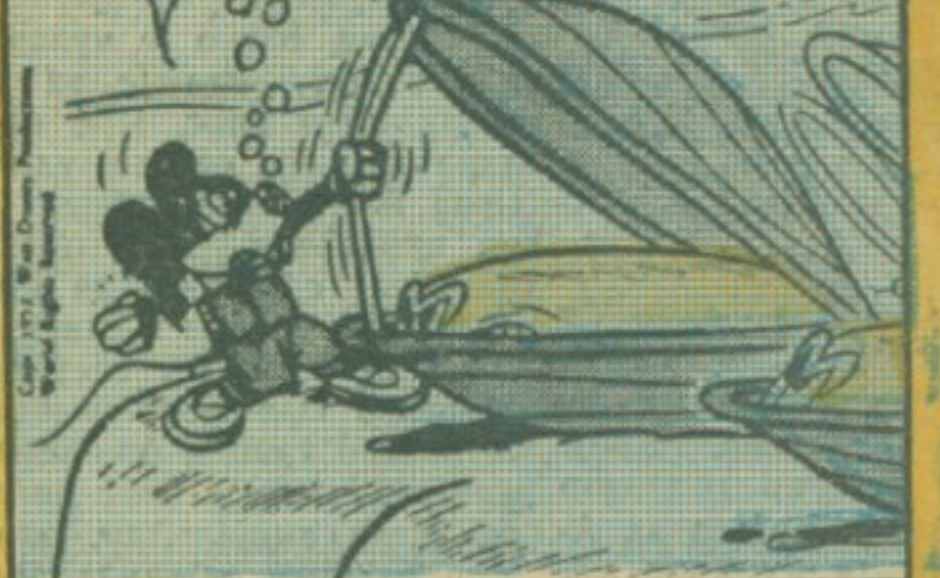
СВЕ МИ НЕКИ УНУТРАШЊИ ГЛАС ШАПУБЕ ДА СЕ ПОЖУРИМ И НЕ ГУБИМ ВРЕМЕ!

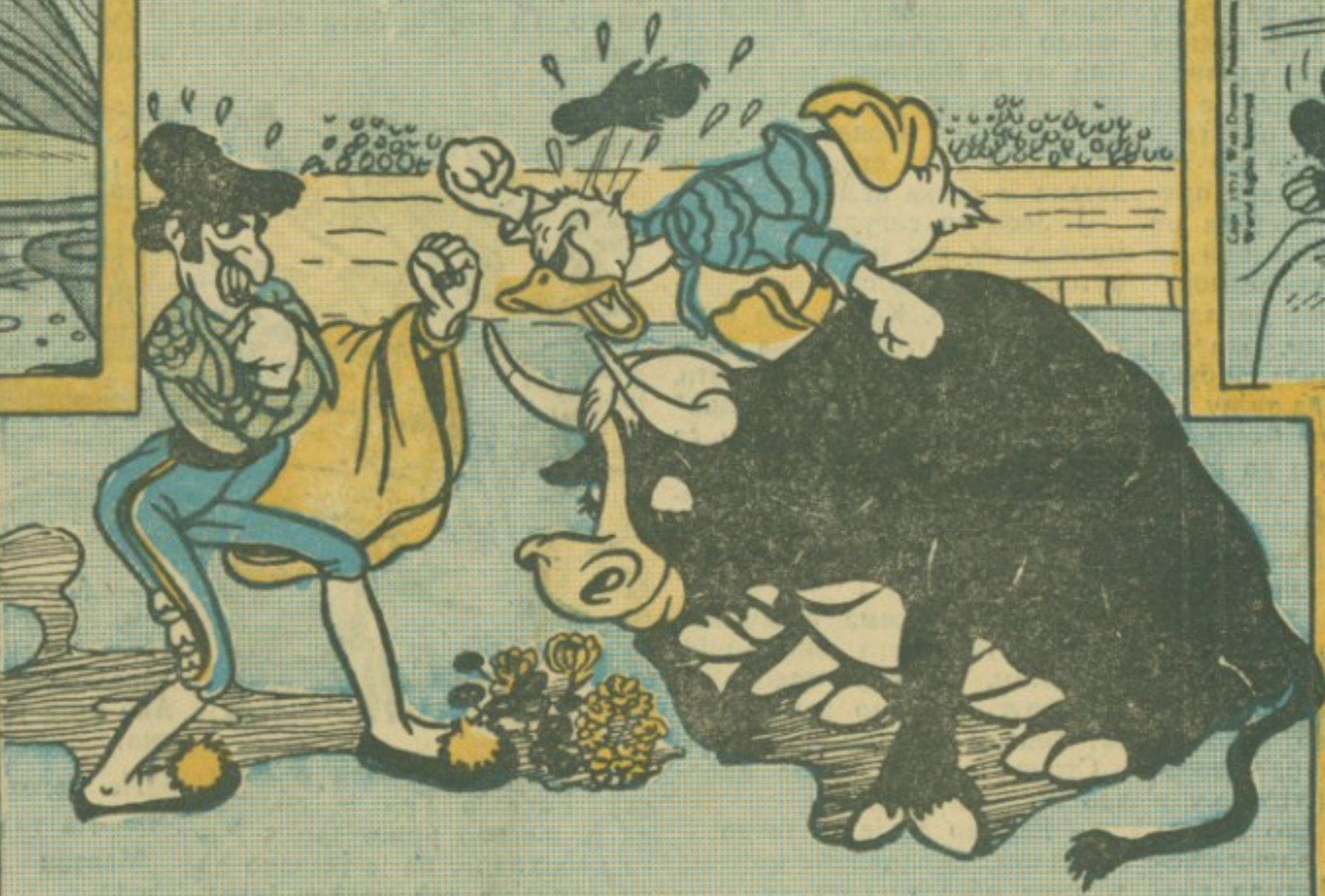
ОХ!... НАЈЗАД! ЦРНИ БИСЕР!

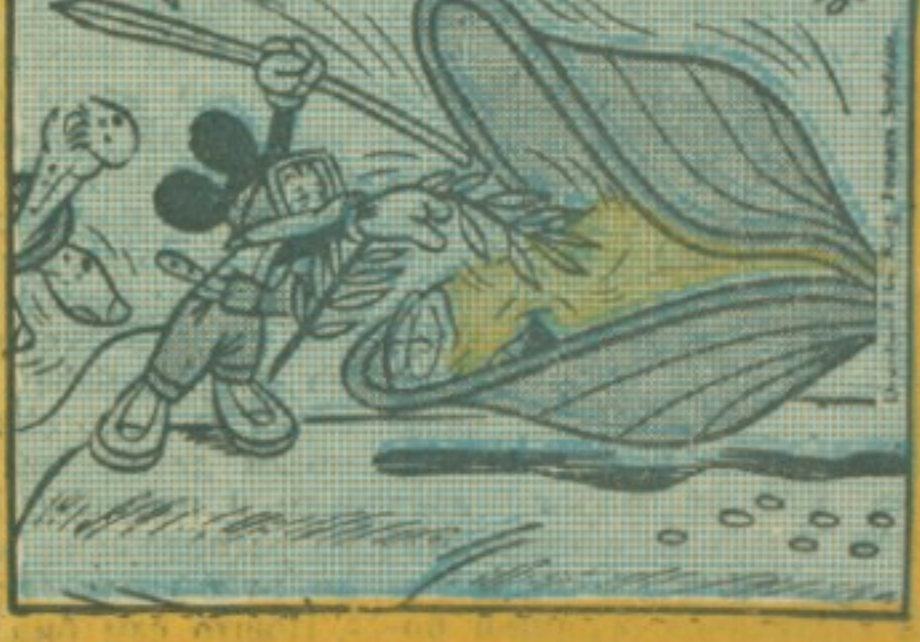
ХАЈД САД! ПУСТИ, ТИ ГВОЗДЕ НА ЧЕЛУСТИ! ПУСТИ! ИМАМ ЈА ЈОШ ПОСЛА!

ДОСТА СТИМ ГОЛИЦАЊЕМ ПУТИ-ПУ! НИЈЕ САДА ВРЕМЕ ЗА...

А МОЖДА ЈЕ И ШКОЛКА ГОЛИЦИВА КАО И ЈА...

„УКЛЕТИ“ БРОД

На блатној обали Темзе, у срцу Лондона, постепено је расло велико гвоздено чудовиште. Свет је застајао, с неверицом вртео главом и одлазио даље. Мали, живахан и вечно у покрету, надгледао је Исамбар Брунел, „мали цин међу градитељима“, рабање свог циновског чеда — пароброда „Грејт Истери“, који је требало да буде пет пута већи од дотад највећег пуног објекта на свету. Велику „Шпанску армаду“, која је била пошла да покори Британска Острва, сусрело је и уништило 197 енглеских бродова. Брунелово „чедо“, дуго 212 а широко 36 метара, имало је, под пуним оптерећењем, да буде теже од свих тих 197 бродова заједно. Према Брунеловом плану брод је могао да прими 4.000 путника, готово двапут више него што то може „Квин Мери“, пароброд израђен 77 година после „Грејт Истери“.

Већ у својој дванаестој години, „мали цин“ је био славан. Славу му је донело прокопавање тунела испод Темзе, првог модерног подводног тунела у свету. „Мали цин“ је, како су говорили његови савременици, патно од величине. Све што је замислио и извело било је гигантно сјајно и револуционарно. Тридесет година градио је Брунел мостове, вијадукте, железничке пруге. Почетак сваког његовог подухвата био је праћен неповерењем и уверавањем да се „мали цин“ залетео, да сувише истрачава испред свог времена. Понекад се он заиста „залетео“ дозволивши да га његова машта понесе далеко изван граница могућности технике 19 века. За време Кримског рата он је, на пример, предлагао да се изради нека врста блиндираног тенкокоша с кога би се у близини непријатељске обале спуштали тенкови-амфибије, борна кола с моторима на млади погон. Али, у већини случајева он је успевао да оствари своје „луде замисли“.

Ето, у тој глави, у којој су гигантски планови просто сугизали један други, родила се замисао о „Грејт Истери“, претечи данашњих прекоокеанских пароброда.

Године 1854 почела је изградња „Грејт Истери“. Преко 2.000 радника и техничара прилегло је на посао, поносили су баш они одобрени да начине први пароброд који неће имати костру. „Стара добра традиција“ била је потпу-

но одбачена: „Грејт Истери“ је имао бити начињен од 30.000 равних и извијених гвоздених плоча које ће једну за другу држати три милиона гвоздених чавала дебелих 2,5 сантиметра. Два бродска корита, једно у другом и између њих дванаест комора у које вода не може да продере, пет димњака, шест катарки, шест и по хиљада квадратних јарди једара, два посебна машинска постројења с 11.000 коњских снага — „довољно за покретање свих ткачница у Манчестеру“, како је писао један лист,

— пропелер „који потсећа на кости какве циновске животиње из времена пре Адама“, два огромна точка која штрче три метра далеко од докова брода — тако је по Брунеловој замисли имао да изгледа „Грејт Истери“. Кад је грађење било толико поодмакло да се будући изглед брода већ могао наслутити, песници су почели да певају песме о „плато већем граду“ и „чаробници мора“. Инжењери нису били тако песнички расположени и тврдили су да ће се то „чудовиште“ сломоти по средини као гранчица, и то од своје сопствене тежине, кад се за време прве буре нађе на врху каквог таласа. „Грејт Истери“ је доживео многе и разне несреће. Али, није се сломото од сопствене тежине и то је била можда једина незгода које је био поштеђен у току свог бурног и драматичног битисања.

Три године трајали су радови и за то време несрећним случајем изгубили су животне четири радника и један радознали посетилац који се необазриво био приближио једном чекру. Најзад, „чаробница мора“ била је завршена. Брунел је свечано објавио да ће њено спуштање обавити 3

новембра 1857 године. Но, како је брод био сувише дуг, а Темза уска, спуштање се морало обавити тако да брод зарони у воду не кљуном, већ боком. Брунел није ни слутио да је компанија која је финансирала изградњу брода издала за тај свечан тренутак више хиљада улазница. На обали Темзе била је скупљена маса света, блех-музика је трешта-

ла, а очајни Брунел беспомоћно је трчао с једног краја на други, јер се од силне граје његове заповести уопште нису чуле. Спуштање „Грејт Истери“ било је можда исто тако грандиозан подухват као и његова изградња. Јер, је то био најтежи објект који су људи икад покушали да покрену. Тачно у подне са обале са заорио поклич: „Креће се!“ У истом тренутку пукло је једно челично уже и огромни витао стао је лудачком брзином да се окреће у супротном правцу. Људи који су стајали крај њега били су одбачени увис. Настала је паника. С градњишта су однели тројицу тешко рањених и два поинула.

Спуштање брода није било обављено тог дана. Тек 31 јануара, то јест три месеца касније, без публице и без блех-музике, нашло се Брунелово „чедо“ на површини мутне Темзе. У лондонском Тајмсу појавио се чланак о „Грејт Истери“ у коме је одато пуно признање смелом градитељу и његовом делу. Али, чланак за завршавао речима: „Цела Енглеска сада разбија главу размишљајући шта да се почне и шта да се чини с тим гигантским чудовиштем“. То исто питање постављала је и компа-

нија која је уложила новац у „Грејт Истери“. Јер, брод је већ био „прогутао“ огромне своте новца — само спуштање у воду стало је 5.000 долара — а на њему су још недостајали димњаци, једра, катарке, навигациони инструменти и на мештај. Брунел, који је веровао да ће изградњом овог брода осигурати Енглеској монопол у превозињу робе и путника на Исток и обратно, претрпео је нервни слом видећи да свет не зна шта да почне с његовим делом. Отишао је у Египат на лечење, а за то време компанија је продала брод изгубивши на њему 3 милиона долара.

Нови сопственици надали су се да ће организовање једног путовања у Америку, које је требало истовремено да буде нека врста изложбе, добити натраг уложени новац, па чак и нешто зарадити. Дан учини поласка за Америку на брод се успео један сед, наборан човек који је једва стајао на ногама. Био је то Брунел који је дошао да поздравља своју „лепотичу“ пре њеног првог путовања. За неколико месеци од живахног, увек у покрету педесетогодишњака, постао је погурен и дрхтав старца. Кад је стао поред главне катарке да би га неки новинар снимно, снага га је издала и он се срушио на под. На носилима напустио је свој велики, лепи брод, свој најдражи животни сан.

Најзад, цин је запловно морем. Али, тек што се нашао на пучини изненада се уз јаку експлозију раздотео димњак који је, обложен са спољашње стране огледалима, пролазио кроз главни салон. Касније је утврђено да је нека непозната особа затворила парни вентил у димњаку и тиме изазвала експлозију. Брод се вратио у Лондон, на оправку. Брунел није преживео вест о овој несрећи.

Оправке су биле завршене средином октобра. Крајем октобра дигла се страховита бура која је отргла „Грејт Истери“ од њеног сидра. Осамнаест часова носили су таласи циновски брод и само захваљујући његовој конструкцији и вештини капетана Херисона, одолео је бури. Али, ветар је однео стаклене делове таванице на салону и салон, тек обнављен био је пун воде и потпуно упропашћен.

Опет оправка и опет продаја. Најзад, у мају 1860, „Грејт Истери“ је обавио своје прво путовање. Од очекиваног успеха у Америци није било ништа. Брод је, додуше, изазвао сензацију, али није донео зараду. Несреће су стале да се нижу једна за другом: судар с фрегатом „Бленхајм“ и плаћање отштете за причињени

квар, прскање цеви у просторијама за смештај хране. Још један ураган у коме је брод изгубио сва своја једра. Истали, све већи материјални губици.

Најзад, „Грејт Истери“ ипак је доживео свој велики и свој једини успех. Наиме, Сирус Филд, човек који је науио да постави телеграфски кабл преко Атлантике и који је у свом грандиозном покушају доживео неколико неуспеха, одлучио је да за то употребити „Грејт Истери“. Салони, путничке кабине, луксузне трпезарије биле су уклоњене, а на њихово место постављене настрешнице за хиљаде километара кабла. Први покушај завршио се неуспехом. Али Филд, човек великих идеја и велике одважности као што је то био и Брунел, није одустао. И 27 јула 1866 године пристао је „Грејт Истери“ уз обалу Њу Фаундленда доневши са собом кабл и везујући тиме Стари и Нови свет.

Овенчан славом вратио се „Грејт Истери“ у Енглеску. Али, слава у то време није била довољна. Морнари су тражили плате, а новца није било. Још једном је „Грејт Истери“ продат и претворен у путнички брод. И још једном финансијски неуспех. А затим на захтев Џулиуса Ројтера, који је намеравао да постави прекоокеански кабл између Канаде и Француске, „Грејт Истери“ опет постаје каблосац. За 22 дана тај кабл је био постављен, а одмах затим и кабл између Бомбаја и Адене. И то је био крај „кабл-каријере“ јер је у то време био завршен модеран каблосац „Фараде“.

„Грејт Истери“ се поново нашао у Енглеској без икаквог изгледа да ће за нешто моћи бити употребљен. Неколико месеци после свог „тридесет и првог рођендана“ продат је — као старо гвозђе.

ГУСЕНИЦА СТРУЧЊАК ЗА КАМУФЛАЖУ

Многи инсекти су велики мајстори камуфлаже, али међу највештије спада гусеница — синхлора аерата, која припада роду геометрида.

На синхлору се може често наћи у природи. Док је гусеница тешко је неко може да види, пошто се она вешто камуфлира иза штита листа, који сама прави. Као лептир при влачи погледа људи својим отворено зеленим крилима на којима се налазе нежне беле пруге. Она може да се опати у пољима у току дана, а ноћу је привлачи светлост.

Чим синхлора наиђе на лист першуна или неке друге биљке, којом се храни, она почиње да га грицка и да комадиће листа везује за своје тело свиленом нити. Камуфлажа почиње са задњег дела тела. Она је у стању да покрије лишћем цело тело осим сасвим малог дела око уста. Цео посао траје пола сата. Када је камуфлажа завршена, онда синхлора остаје у близини, храни се лишћем или тражи погодно место за спавање. Пошто има властити заклон који носи са собом, она се не труди да се крије као друге гусенице. Напротив, она остаје увек на ивичи стабљике или листа, па и поред тога човек је тешко открива, чак и онда ако зна да се налази на биљци.

Занимљиво је посматрати ову гусеницу када мења боравиште. Њена камуфлажа ефикасна је само онда, ако се

слаже са околином. Због тога синхлора приликом промене подлоге мења и заштитно одело. Тако је њена камуфлажа, према подлози, некад зелена, некад жута или је неке друге боје. Промена почиње један сат пошто је синхлора стигла

на нову биљку и траје око пола сата. Гусеница прегризе свилене нити којима је лишће било прикачено и стари штит пада на земљу. После тога прави нову камуфлажу. Листини који се временом сасуше и промене боју међују се сваки дан-два, јер камуфлажа не би одговарала околини.

Гушаци са „АБАТРОСА“

РОМАН ОД Е. КОРМА

њен отац. Благо је чувано у насеобини, али је за тајну знала само Глис. Пре годину дана она је остала удовица. Прва њена намера била је да ме пронађе. Она се обратила Болтерсу с молбом да јој нешто каже о мени и стари пријатељ се пустио у свет да ме потражи. Пре шест месеци он се вратио тамо и био је поражен вешћу да је Глис умрла... од уједа змије. Али, она ми је пре смрти оставила поруку у којој ми саопштава тајну закопаног Кројтоновог блага. И, ево, ми сад путујемо да нађемо то благо.

Причање чика Викова учинило је на мене силан утисак. Ускитило ме је мноштво догађаја које је он преживео, па и оно чега се он очевидно стидео — познанство са гусарицама. У мојим очима то је било пре врлина него недостатка. Почели смо да разговарамо о престојећем путовању и стриц је нехотећи био обузет мојим детињским одушевљењем и радошћу. Његово рђаво расположење као да је било руком однесено.

Пошто сам био примљен у лађу, то се сада два капетана

нису устручавала да преда мноштво разговарају. Стриц је питао ко сачињава посаду. Кад му је Болтерс стао набрајати имена старих, моме стрицу очевидно познатих морнара, преко лица стричевог прелетела је сенка незадовољства.

— Јеси ли сигуран да твоја момчад не зна ништа о циљу путовања? — упита он.

— Потпуно. Кирби зна само толико да те тражим, на њега се уосталом можеш ослаонити.

— Разуме се. „Суша Гуша“ је одан човек. Него, бојим се да се Дирк не сети куда ћемо кад мене види. Он добро познаје Кројтонову плантажу и зна да је на њој сакривено благо.

— Добро. Према њему можемо бити нешто смотренији. Уосталом, Дирк је такође одан друг. Ми смо већ двадесет година заједно...

Стриц је замишљено добовао прстима по столу.

— Рецимо да је то тачно... Уосталом, за пловидбу можемо људима обећати награду.

— Непотребно! — узвикну Болтерс и љутито испусти обlake дима. — Ништа не треба обећавати да не бисмо и-

завали разна тумачења. Ја у Риги купујем товари кудеље и намерам сам да је продам у Валпарайзу. Ето, то је циљ нашег путовања. Разуме се, кад будемо успешно свршили ствар, наградићемо људе. Но, момче, — обрати ми се Болтерс, — схваташ ли да треба добро чувати ову тајну? Путоваћемо долуше у друштву дивних морнара, али који су, најалост, лакоми на злато. Ти мораш бити немо као риба.

Болтерсу да и њега узме на брод. Болтерс се насмеја.

— Ти, изгледа, посредујеш за пријатеља? Добро. Нека твој Естонац припреми за сутра своје корито...

Нисам чекао ни часа, већ сам отрчао Мартину, који се, срећом био мало отргнуо.

— Хеј, Мартине, хоћеш ли сутра да превезеш капетана Болтерса на обалу? — повикао сам му ја још познадаје.

Он ми окрете своје носаво лице.

— А зашто да га не превезем. Знаш ли ти, Диме, ја ти то у поверење кажем, таквог капетана још нисам видео. Ако није тако, не био је Мартин!

Не могах да задржим смех.

— Па то сам већ чуо.

Мартин ме зачуђено погледа.

— Колико знам, ја никоме о томе нисам говорио! — Рибар се почеша за потиљком. — Диме, пријашко мој, реци ка-

петану да сам готов одмах путовати с њим...

III

Увече сам Елзи саопштио дневне вести. Препун радост и нечега свечаног, ја сам јој рекао да путујем заједно са стрицем и да ћу служити као момче на лађи под командом капетана Болтерса. Елза није још ништа знала, али јој је срце казивало да се нешто необично спрема у кући. Она је седела у кухињи и марљиво крила мој капут. Кад сам јој изложио што сам имао, руке су јој задрхтале, а на лицу се појавила плашња.

— Капетан да путује? Па и ти? — повикала је она и спустила рад у крило, као да јој је он изненада постао тежак. — Зар ти нисам говорила да нам је тај Болтерс донео несрећу у кућу?

Ја сам се насмејао. За мене није било веће среће од престојећег путовања.

— Пази, Елза, — казао сам ја, — не шали се да те чују! Капетан Болтерс донео је само добре вести. Чика Вик путује да прими велико наследство.

— Није му потребно наследство! — одговорила је Елза суво. — Он живи и без наследства боље од осталих. На целом острву нема боље куће од ове... Мало је добра у томе...

(Наставиће се)

Сирано

де Бержерак

Његов језик био је оштар као мач, а његов мач био је прав и сигуран као језик", каже Горки за Сирана де Бержерака, писца богате маште, чију је личност прославио Едмон Ростан у широм света познатој херојској комедији „Сирано де Бержерак“.

Сирано де Бержерак Савињан родно се у Паризу 6 марта 1619, а умро у Саноу 28 јула 1655 године. Студирао је класичне науке у колежу у Бовеу. Ту му је, изгледа, и Молијер био школски друг. Његов професор реторике Жан Грангиер послужио му је као модел за дело „Насамарени надринаучник“. После тога страшно се загрејао за филозофске науке. Посећивао је предавања Пјера Гасендија (1592—1655), физичара, математичара и филозофа. Дружио се са Томом Кампанелом, италијанским филозофом и другим истакнутим људима од пера онога времена. Око године 1638 Сирано је ступио у војску, суделовао је у борбама 1639 и 1640 године и био рањен мачем у грло. Војску је напустио 1641 године. Прочуо се као велик и смео кавгашија. Био је толико храбар да никад ником није уступу, водио је један за другим двобоје и веома мало је требало да његов оштри мач за тренут излети из корица. Посвађао се са многим пријатељима, па и са Молијером, Скарроном и Дасусијем. Једном је у наступу србје напао мачем и једног мајмуна због чега је смејан. Најзад је године 1653 ступио у службу војводе д'Арпажона.

Савременици су свакојако оцењивали Сирана. Једни су сматрали да је визионар, а други да је лудак. Без обзира на то његова дела одају писца не само бујне маште, него и веома инвентивна, пуна су занимљивих и оригиналних мисли, успешних стихова, јаким призора итд.

Молијер се при писању свог дела „Скапенове подвале“ угледа на његово дело „Насамарени надринаучник“. Али, није Молијер био сам који се инспирисао на Сировим делима. На њима су се инспирисали и понешто из њих узели и други истакнути писци као што су: Волтер, Корнеј, Суефит итд. Сиранова књижевна дела нису остала заборављена, она су и у новије време издавана и многа су радо читана.

„Сирано де Бержерак је духовит и сјајан песник, каже Горки. Он је веома смео прзнаца, кавгашија, заједљиво пецкало. Он није могао да заузме место дворског песника и живео је више гладан него сит, али независан, одрпан, слободан. Многе су велможе желеле да га имају као украс у својој свити, али је он поносно одбијао њихове понуде. Сирано је један од оних малобројних, но увек врло несрећних људи којима је била досуђена висока част да буду бољи и паметнији од својих савременика“.

Гордијев чвор

Када се каже за нешто да је Гордијев чвор, онда се под тим мисли да то представља један тежак проблем који може да се реши само силом. Гордије је био легендарни краљ Фригије, отац краља Мида. Он је био обичан селјак. Једнога дана на његов плут пао је орао и то је био знак да ће он постати краљ. Када су му Фригјани понудили круну, он је отишао у храм бога Зевса у Гордиону и ту завезао конопомем свој плут. На конопу је направио нарочити чвор. Господар Азије постаће само онај који разреши чвор. Александар Велики покушао је неколико пута да га разреши, али без успеха. Најзад је мачем пресекао чвор. Пресећи Гордијев чвор значи — решити тежак проблем на лак начин.

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

ЗЕЛЕМБАЋ

Разноврсне заблуде о природним појавама, разним животињама и другом, које су поникле у прадавним временима још ни до данас нису искорењене и на њих може да се нађе код многих народа. Тако се неким животињама често придају особине каквих оне уопште немају. Постоји веровање да медвед зароби човека, па да му овај не би побегао, он му олиже табане, те човек не може више да иде. Исто тако многи људи верују да су све ајкуле опасне, али то није тачно. Има још много тога, а овде ћемо навести неке заблуде и истину о зелембању, који припада породици гуштера, а живи и у нашим крајевима.

Зелембањ је једна врста гуштера, уствари највећа и најлепша врста. Код нас живе две врсте зелембања: једна мања и једна већа. У извесним крајевима он може да постигне дужину до 30 сантиметара, а на југу, у Хрватском Приморју, Далмацији и по острвима, могу се наћи примерци који су дуги и до 65 сантиметара. Овај гуштер је веома добро развијен. Мужјак је већи и крупнији од женке. Боја његовог тела с горње стране је блештаво-зелена са преливима плаве и посута белим и црним тачкицама. На доњој страни зелембањ је углавном зеленкастожут, док су му врат

и вилице плави. Женка и мужјак унеколико се разликују и по боји. Примерци из Далмације су много лепши, него они са севера. Постојбина зелембања је Ма-

да Азија и Јужна Европа. Он је прождрљив и склон свађи. Ако је стеран у шкрипац, он се срчано опире противнику и брани се држећи стално ра-

створене чељустима, а притом дичи. Он ступа у борбу и са великим змијама, док ситније ждере. За те противнике чељустима су му доста јаке. Ако му се пружи прст он га стисне и дуго се за њега држи затворених очију и укочена става. Један научник пружио је врх свога штапа наљућеном зелембању. Овај га је стиснуо вилицама, те га је научник могао да носи готово један километар.

Узнемирен, зелембањ се спасава невероватном брзином и скоком на тле, па се сакрије под камен или у рупу. При бежању много му помаже реп. Уствари, он је врло плашљив, доста је опрезан и веома покретан. Радо се пење по дрвећу. Ако неки страшљив човек приђе дрвету, онда заплашени зелембањ скочи са дрвета и почне да бежи а тиме престаши и овога кукавицу, па је тако постала прича да зелембањ прогони човека.

Зелембањ се хране инсектима и ларвама, пужевицама и црвима, али често воле да једу јаја и младунце птица, прождиру мале гуштере итд. Зелембањ који живи јужно од Алпа у новембру се повлачи на зимско спавање, док у Грчкој и Шпанији често ради и преко зиме. У Немачкој спава до априла, а у Јужном Тиролу појављује се у марту. У јулу женка полагаје на подемном месту пет до осам лоптастих јаја, која су велика као грањак. За месец дана из њих се развију младунци, који

проводе живот као одрасли. Када зелембањ нападне змију, он је шчепа за врат и главу и стално је држи док је не удави. Слух му је веома оштар. И он као и сви други гуштери који живе у нашим крајевима нису опасни, а добрим делом су корисни.

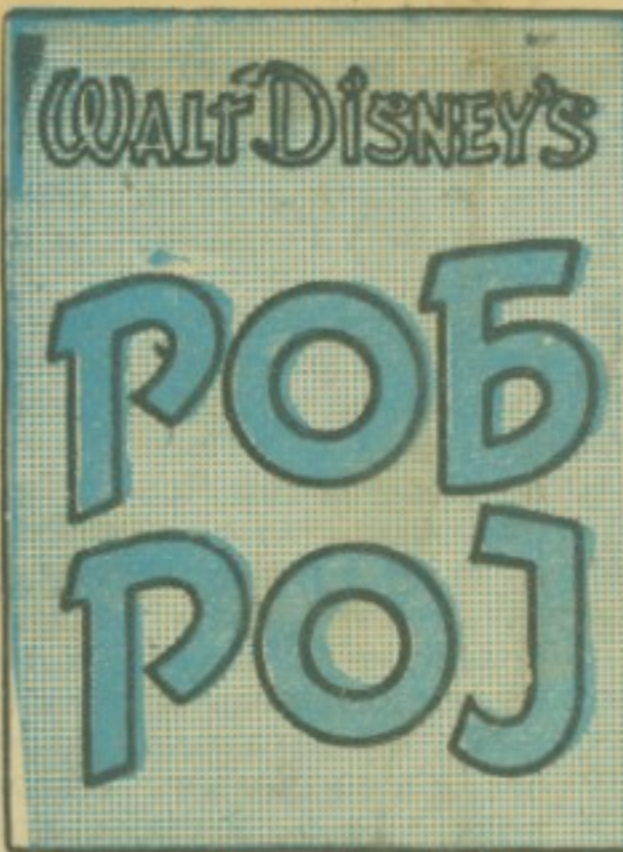
У народу поред овог — најраширенијег — имена постоје и ови називи: зеленбак, зеленбар, зеленац, зеленко, зеленлак, зелентор итд. Зелембањ је ушао у пословицу, па се каже: зелен као гуштер и позеленео од јада као гуштер.

Поенс д'Алансон...

Поенс д'Алансон значи: чипке из француског града Алансона; поенс д'Венз значи: чипке из Венеције (Млетака); поенс д'Тирки значи: свилене чипке које су се израђивале по харемима у Турској, а поенс д'Франс су беле кончане чипке израђене у Француској.

Шта је ландauer

Ландауер су путничка кола, кочије са четири седишта, чији је кров у средини растављен, тако да се једна половина може спустити напред, а друга назад. Кола су добила име по томе што је у таквим колима путовао цар Јосиф I године 1702 на опседање града Линдауа.

Српски трохеј

У страним метрикама Српским трохејем се назива наш народни десетерац, а наш познати филолог Тома Маретић назвао га је дугим или јуначким десетерцем. Десетерац се састоји од пет трохејских стопана и цезура је у њему постоје, после друге стопе. Слика нема, али када се јави, сликују се друга и пета строфа истога стиха.

Од страних писаца Хердер је први употребљив Српски трохеј, а затим Гете у преводу Хасанагинице. Српски трохеј Гете је доцније употребљавао и у својим оригиналним песмама, али је вршио и неке измене у њему. Њиме су обично преводене и наше народне песме на стране језике. И гђа Талфи је преводила наше песме истим стихом, само је у ње цезура слободна. Осим Гетеа, своје оригиналне песме писали су Српским трохејем још и Платен, Гојбел, Фос, Руненберг и други.

У нас су писане Српским трохејем лирске, епске и драмске песме. Њиме је написан (с незнатним изузецима) и „Горски вијенац“. С нарочитом љубављу примењивао га је Змај у „Снохватицама“. Превласт Српског трохеја у нашој књижевности престаје с „Максимом Црнојевићем“, када је Лаза Костић једним великим примером увео јамбски стих у нашу драму.

Сметана

У дворшту пиваре грофа Валдштајна у чешком градићу Литомишлу људи су једног мартовског дана 1824 године са чуђењем посматрали у правника Франтишка Сметану како игра од радости. Убрзо су сазнали разлог: после шест кћери родио му се син — Беджих. Отац је волео музику и кад је Беджиху било четири године нашао му је учитеља за клавир. Али малишан се није нимало обрадовао: „Отац ме је повукао за уво, — сећао се тога дошлице, — наредно ми да клечим и тек после тога отишао сам на први час клавир“. Већ у шестој години појавио се пред публиком. Одушевио је препуну дворану и проглашен је за „чудо од детета“.

Франтишек Сметана волео је музику, али није био за то да она постане његовом сину искључиво занимање. Он је желео да се Беджих школује и да постане чиновник. Зато га је послао прво у Немачки Брод, а затим у Праг, у гимназију. У Прагу дечак слуша концерте, памти изведена дела, па чим стигне кући бележи, прерађује и свира. Кад је отац то дочуо, побојао се да ће он занемарити школовање, па одлучи да га пресели у Плизен. Тамо је стриц Беджихов био гимназички професор и имао је да му „истера бубе из главе“. Али, ако је раније очева строгост допринела да мали Беджих заволи музику, сад више никакве казне нису могле да га одврате од ње. И стриц, увидевши то, саветује својем брату да од Беджиха не тражи да по сваку цену оде у чиновнике.

Беджих је тако добио битку,

али је изгубио очеву материјалну подршку. „У деветнаестој години раскинуо сам лајце којима сам био везан за студије и посветио сам се музици...“ — вели он о томе. Опет се обрео у Прагу, али сад без средстава. Пријатељи га препоруче познатом клавирском педагогу Јозефу Прошку. Кад је младић дошао у школу и почео да свира, Прошк је, задивљен, сазвао ученике „да уживају и уче...“ Да би могао да живи, Беджих се запосли као учитељ музике код једног грофа. После четири године додијало му је да живи затворен у грофовском замку и да поучава друге. Јер, он је већ био уметник-извођач и желео је да тумачи

доћи до новца за закуп просторија и набавку инструмената. Овим тешкоћама придружила се још једна. Његов бивши учитељ Прошк уплашио се конкуренције, па је јавно изјавио да се код Сметане „стално опажа нагињање ка национализму“. Била је то тешка оптужба, јер Чеси и

други подјармљени народи у Аустроугарској нису смели бити националисти, нарочито не тада, у доба најжрљиве Метернихове апсолутистичке владавине. Било је то предвечерје бурне 1848, која није оставила ни Беджиха Сметану равнодушним. Он који је васпитаван за аустроугарског чиновника, који се потписивао Фридрих, а не Беджих, који је немачки знао боље него матерњи чешки стаје на страну свога народа... И комполије: Марш легије студената чешког универзитета и Марш народне гарде, док у исто време живи бедно од часова које држи по кућама. Он нема ни свој клавир, него вежба код неког пријатеља.

климу, па је зато кренуо на траг у Чешку. Сувише доцкан! Катарина је издахнула успут, на његовим рукама. Сметана се враћа у Гетеборг, сам и поштишен.

Кад је у Чешкој ојачао покрет националног препорода Сметану вуче срце у домовину. Он пише у Праг: „И телом и душом ја сам Чех...“ и није остало само на речима: он се враћа у Чешку и ствара дела која то доказују. Сметана црпе теме из народа, његовог живота и његове прошлости, а његов музички израз носи обележје народног стваралаштва. Тако настају опере: „Продана невеста“, „Далибор“ и „Либуша“. Усто, Сметана диригује у народном позоришту, па отвара и оперску школу. У сред тог плодног рада, Сметану је у педесетој години живота снашла велика несрећа — изненада је потпуно оглувео. Утучен, он се повлачи у себе и одлази у Јапкениц. Тамо пише своје најзначајније дело — симфониски циклус „Моја домовина“, у коме опева Чешку, њену историју и природне лепоте. У Праг одлази ретко. Присуствује премијери своје опере „Либуша“, којом је отворена 1881 нова зграда прашког Народног позоришта. Мада је толико радио за позориште, хонораре не добија и присиљен је да из Јапкеница поручује једном пријатељу у Праг: „Молим ако бисте... ту господу управнике, моје дужнике, приморали да плате, а потом да ми пошаљете овамо...“ Сметана опет живи у беду, а здравље му је све горе. У Праг долази последњи пут — помрачена ума. Одводе га у душевну болницу, где је убрзо и умро, 1883 године.

Једно његово дело зове се „Из мога живота“. „Хтео сам тоновима да опишем свој живот“, — рекао је Сметана. Тај живот често су пратиле беда и тешки тренуци, али је ипак дао једно од највећих имена светске музичке литературе.

Подводни хеликоптер

На последњем предавању које је одржао на Универзитету у Брислу, професор А. Пикар објавио је своју намеру да сагради нов апарат за подморска испитивања. Његов нови апарат зваће се мезоскаф (мезоз: онај који је у средини, скаф: барка).

штање мезоскафа. У случају да за време спуштања мотор престане да ради и елиса да се окреће, мезоскаф ће сам изронити на површину, као што хеликоптер пада на земљу кад његов мотор откаже послушност.

Пикаров мезоскаф неће бити од челика, јер елиса не би могла да издржи толику тежину. Како мезоскаф није намењен за велике, већ за средње дубине, тј. за дубине до 2.000 метара, Пикар је одлучио да челик замени плексигласом, синтетичним материјалом који је био употребљаван за прозоре на батискафу и у чију се отпорност Пикар уверио за време својих ранијих подводних експедиција. Разумљиво је да ће мезоскаф бити неупоредиво лакши од челичног батискафа. Та „уштеда“ на тежини биће искоришћена за елису, главни мотор, два мала бочна мотора који ће омогућити мезоскафу не само вертикално, већ и хоризонтално кретање.

Док је Пикаров батискаф један тежак челични балон, његов мезоскаф треба да буде нека врста подводног хеликоптера. Он ће се, према Пикаровој замисли, састојати из једне непропустљиве сферне кабине изнад које ће бити електрични мотор. Тај мотор покретаће једну огромну, водоравно постављену елису, сличну елиси хеликоптера. Окретање елисе омогућиће спу-

Како је плексиглас провидан готово као кристал, главни део мезоскафа изгледаће као шиновски мехур од сапунице. Из њега ће моћи без икаквих сметњи да се посматра подводни свет и његови становници. Но, због сферног облика зидова, чланови експедиције мораће за посматрање предмета ван мезоскафа да носе нарочите наочаре које ће им омогућити нормалне визуелне утиске.

Зашто је корњача спора

Лењост и спорост корњаче и пужа већ давно су ушле у басне свих народа света. Међутим, ове животиње не иду споро зато што су лење, што не воле да се замарају, већ због тога што је њихова способност скупљања (контракције) мишића шеснаест пута мања од код већине животиња. Енглески научници, који су први приметили ову појаву, тврде да спљашња темпера-

тура има необично велики утицај на способност контракције мишића код корњаче. Јер, корњача се много брже креће кад је температура висока. Заправо, једна корњача корача три пута брже, ако се спљашња температура повећа за десет степени. Најбољи пример за то су афричке корњаче које су пренесене из своје жарке постojбине у Европу.

И над има простора...

Обично се мисли да су велике грађевине с више десетина станова тековина модерног

времена и да су становници великих градова прибегли њиховом грађењу због оскуднице у простору. Међутим, зграда с много станова има и у заосталим земљама у којима се људи не могу пожалити на недостатак „животног простора“. Тако, на пример, становници Северног Борнеа граде велике заједничке куће у којима станује по неколико десетина породица. Понекад се, чак, једно село састоји само од једне

једине куће, такозване „дугачке куће“. За разлику од модерних вишеспратних павиљона, „дугачке куће“ су приземне и у њима свака породица има засебан стан.

И у Западној Африци људи живе у заједницама, мада сви не станују у истој згради. Њихове округле колибе, обично начињене од блата и са сламним крововима у облику ку-

па, густо су збијене једна уз другу, тако да издалека посећају на једну зграду с више купола. Око читавог насеља налази се ограда од блата или густе живице која служи као заштита од непријатеља и дивљих животиња.

На неким острвима Малајског Архипелага, нарочито у ред обала река и баруштина, становници живе у сојеница-

ма, насељима подигнутим изнад воде. У једној сојеници, која се састоји од већег броја дрвених кућица постављених на једну заједничку платформу, обично живи читаво једно насеље.

Међутим, становници Филип Острва нису тако „дружељубиви“. Они подижу себи засебне четвртасте, дрвене колибе са сламним крововима које, посматране споља, не изгледају нарочито привлачне.

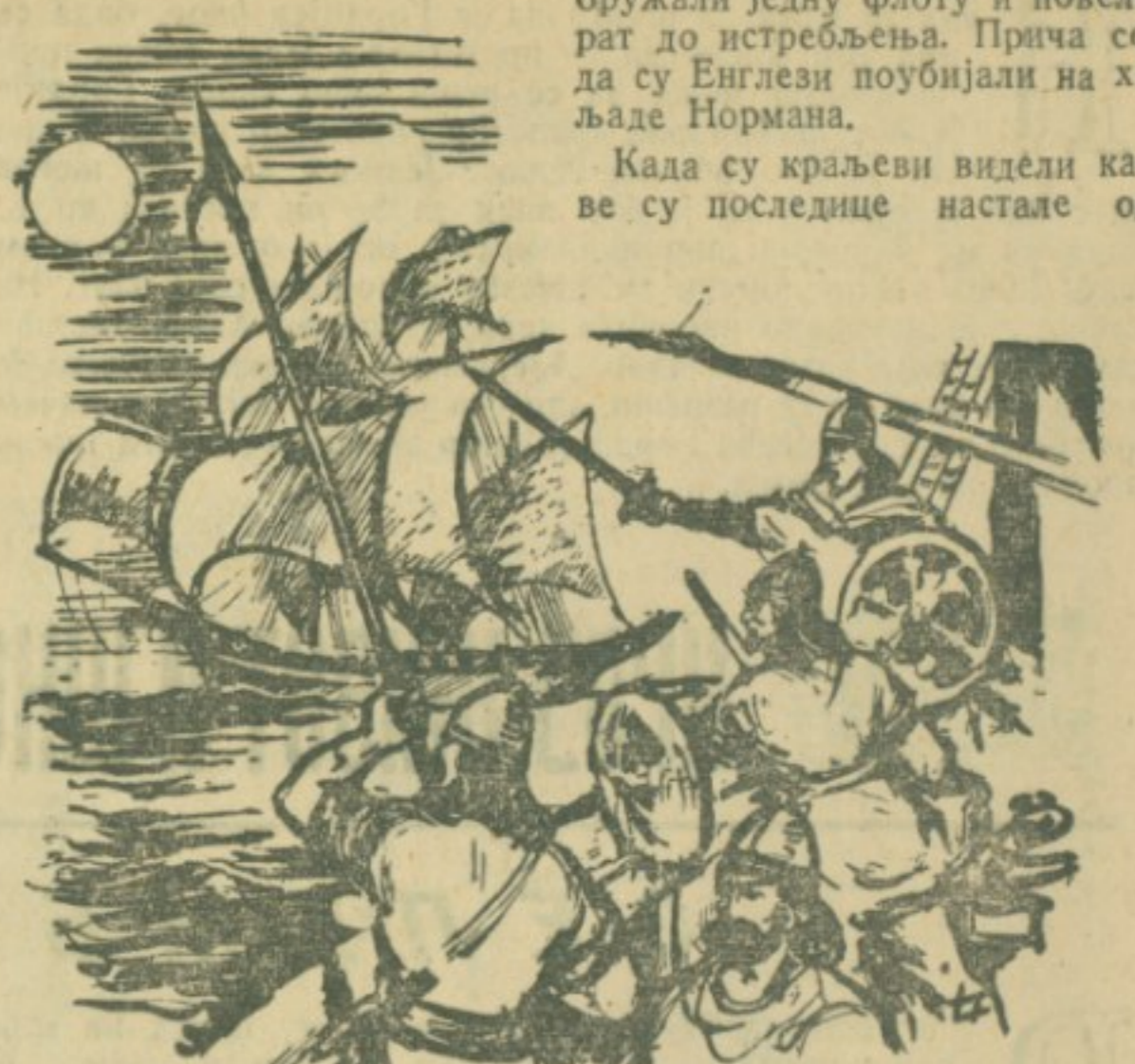
Али, њихова унутрашњост може се по чистоћи мерити с домом најуредније домаћице.

Због обичне свађе-РАТ

Због обичне свађе — рат! Чудно, али и тога је било. Истина, то се десило давно.

У пристаништу града Бајоне, који се налази на ушћу реке Адуре у Атлантски Океан, било је живо као у кошници. Лађа је било са свих страна, па и људи. Морнари су седели по крчмама и није никакво чудо да су свађе биле честе. Али, једна је била судбоносна. Избила је између неког Нормана и Енглеца, а десила се једнога дана 1292 године. Најпре су пале оштре реч, као и обично уз чашу вина, а потом је дошло и до руке. Енглец је био јачи и окретнији, па је теже ранио Нормана. Ствар је одмах претада бајонским судијама, али они ништа нису предузели; сматрали су, ваљда, то је обична свађа. Међутим, нормански морнари апеловали су на француског краља да он пресуди, али ни француски краљ Филип IV Лепи (1285—1314), није предузео ништа „због немарности која не може да се опрости“.

Када су Нормани видели да код власти не могу наћи правду, они одлучише да се сами освете. Прилика им се убрзо дала. Једног дана сусрели су енглеску лађу, коју су одмах напали, похватали су све људе који су се на њој нашли, па ни мање ни више — све до

једнога — повешали. Енглези им нису остали дужни. Створио да су се два табора, који „поведоше рат мимо сваку акцију својих влада“. Одмах су потражили и једни и други савезнике и нашли их: Енглези: Ирце и Холанђане, а Нормани: Фламандце и Беновљане. Рат је букнуо увелико. Двеста норманских лађа крстарило је дану и ноћу енглеским водама, нападали су све енглеске лађе и убијали све енглеске морна-

ре који су им падали шака. Енглези ни овде нису остали скривених руку, одмах су наоружали једну флоту и повели рат до истребљења. Прича се, да су Енглези поубијали на хиљаде Нормана.

Када су краљеви видели какве су последице настале од

обичне свађе, одлучише да им нису остали дужни. Створио да су се два табора, који „поведоше рат мимо сваку акцију својих влада“. Одмах су потражили и једни и други савезнике и нашли их: Енглези: Ирце и Холанђане, а Нормани: Фламандце и Беновљане. Рат је букнуо увелико. Двеста норманских лађа крстарило је дану и ноћу енглеским водама, нападали су све енглеске лађе и убијали све енглеске морна-

ПРИЧА
МАТКУ МИТКУ
КОЈИ СЕ ОДМЕНИУ
У ХАЈДУКЕ
ОД
ВОЛТА ДИЗНИЈА

ПРЕТНУО ЛУКА САВ ОД СТРАХА ПОМИСЛИО ДА ТО ЊЕГА ПОНЕ ЗАЦВИЛИО. ЛУКО ЕТО КРАХА СВРШЕНО ЈЕ, ТВОЈА ЛАЂА ТОНЕ!
АЛ ВОЈНИЦИ НЕ ЗНАЈУ ЗА ЛУКУ, ВЕЊ НА МАМИН ПОЗИВ МИТУ ТРАЖЕ НАРЕДИЛИ ЦЕЛОМ ЈЕДНОМ ПУКУ ОКО ШУМЕ ДА ПОСТАВИ СТРАЖЕ

ИЗ НАШЕ ПРОШЛОСТИ

Дипломатски одговор

У току векова Дубровник се развио из малог рибарског насеља у једну републику која је, захваљујући мудрој и тактичкој политици својих управљача, успела

страни који су умешно и са жаром бранили интересе своје отаџбине и постигли успехе којима би се поносили и веће силе онога времена. Дипломатским претставницима Дубровачке републике признаван је у неким европским државама највиши ранг. Они су били амбасадори у Шпанији и Француској, у Цариграду и неким италијанским државама, те су тако имали првенство изнад резидената.

У другој половини XVI столећа биле су две врсте дипломатских агената: амбасадори (велики посланици) и резиденти. Немачки цар имао је у Цариграду за сталне послове резидента, а Дубровачка република имала је посланика. Због тога је Дубровник захтевао да тај резидент први дође у походе када његови посланици стигну у Цариград. Тај захтев осниван је на томе што је дубровачки посланик заступник самог владара и због тога је виши у части од резидента, па му овај има уступити прво место без икакве обзира на достојанство односних владара. То дубровачко схватање при-

бровачког амбасадора. То је било 1668 године. Касанова је писао дубровачком посланику и између осталог рекао му „да је он грана дебелог стабла, иако није посланик него резидент, а да су дубровачка господа посланици гране малог стабла, па тако дебљина онога превазилази слабост овога.“

Дубровачки посланик је смирену примедбу и на њу је одговорио следећим речима: „Истина је да ми припадамо малом стаблу, али смо ми као посланици прве и најближе гране стабла, шта више ми смо његов део, а ви као резиденти чији и сам назив показује да сте нижи од посланика, иако излазите из великог стабла, ипак ви нисте гране првог реда које су удружене са деблом, него сте гране другог реда које су одељене од стабла и таје су.“

Доцније 1673 између дубровачких посланика и немачког царског резидента потписан је нарочити уговор, којим је углављено да ће резидент доћи увек први у походе дубровачким посланицима, када они

приступе у Цариград или у место где се налази двор и да ће се о великим празницима походити први. Дубровачка република заступала је ово право својих посланика и после Бечког уговора од 1684 када је дошла под заштиту немачког цара.

Упоредо са појавом зеленаштва почеле су да ничу приватне банке и новчани заводи. Прва српска банка основана је 1869 године, затим Београдски кредитни завод 1870. Смедеревска кредитна банка и Ваљевска штедионица 1871, Шабачка штедионица 1870 итд. Банке и кредитни заводи највише су се бавили извозом стоке и пољопривредних производа које су сељаци у бесне продавали да би исплатили велики порез. Други велики профитерски посао банака било је давање zajmova на непокретну имовину. И зеленаши и банке давали су zajmove сељацима са интересом „дукаат на банку“, тј. 120 на сто. У марту је сељацима давано на зајам 5 дуката, а узимана обавеза враћања на седам дуката кад падне снег. Ето, то је само једна слика из појаве капитализма у Србији у другој половини прошлог века.

Ковач на кући

У Поп Лукиној улици у Београду у згради број 14 налазила се некад државна штампарија. Та кућа припадала је најпре ковачу Штајнлехнеру, који ју је и саградио. Штајнлехнер био је наместио на крову те куће једног ковача у природној величини коме је о врату висила кожна кецеља. Пред њим је стајао накован, а у једној руци држао је чекић. Доцније је Штајнлехнер кућу продао држави те је приликом оправке скинут ковач. У овој кући некад је седео Јован Хаџић (Милош Свети) када је боравао у Београду ради писања закона. Ту се код њега састајала ондашња интел енција.

Нежни очев

У животињском царству диру с ледом јаје не би смр- бригу око младунчади претежно, а у неким случајевима и искључиво, води мајка. Али, како и свуда, и ту има изузетака, тако да се међу живо-

тињама могу наћи веома брижни и нежни очеви који су на себе узели готово сав терет одгајивања младих.

Један од тих нежних очев је морски коњиц. Он не само да носи јаја (која је женка положила) у једној кеси на трбуху, већ их путем своје крви снабдева кисеоником.

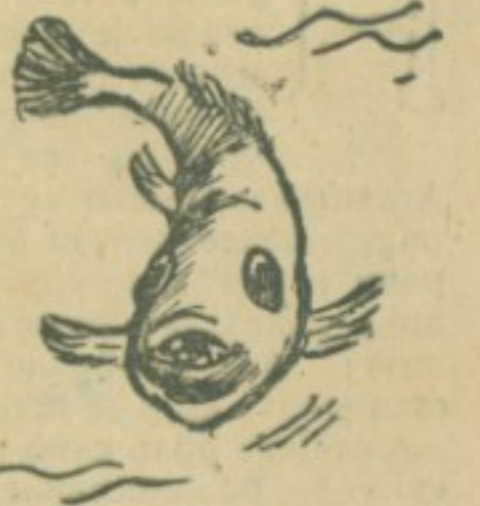

Царски пингвин такође је нежан отац и бригу о младима дели с мајком. Да се у до-

Новозеландска птица киви није занимљива само по томе што нема крила, већ и због тога што је киви-мушкар и отац и мати својим младима. Женка само снесе јаја на којима затим пуних осамдесет дана лежи мужјак. За то време он изгуби бар половину од своје телесне тежине.

Изгледа да је најпожртвованији отац мужјак рибе „ти-лапија“. Јаја из којих ће се излећи млади он две недеље

носи у устима. За то време он уопште ништа не једе.

Мужјак циновске водене стенице носи своје, још неизлегене млади, на леђима. Од тренутка кад женка положи јаја на његова леђа, па све док се млади не излегу, мужјак једва може да се креће, а уопште не може да лети, јер су му крила, као во-

ском, запечаћена наслагом јаја.

Мужјак једне врсте европске краставе жабе носи своје будуће потомство прилепљено на својим леђима и задњим ногама. Тек после три недеље он поново може слободно да се креће.

да столењима одолева разним притисцима са Истока и са Запада. Томе су знатно допринели и њени претставници на

милу су многи царски резиденти, али један није. То је био Касанова. Због тога је настао спор између њега и ду-

приспеју у Цариград или у место где се налази двор и да ће се о великим празницима походити први. Дубровачка република заступала је ово право својих посланика и после Бечког уговора од 1684 када је дошла под заштиту немачког цара.

Испраћај својих посланика у Цариград Дубровачка република вршила је на веома свечан начин. То је био један јако обиман и занимљив церемонијал. Исто тако, дубровачки посланици били су, такође, веома свечано примани у Цариграду. Описе одласка из Дубровника и пријем у Цариграду оставио нам је Маре Кабога један од посланика, који је све то веома живо записао у свом Дневнику који потиче из 1706 до 1707 године.

Зеленаши

Деведесетих година у Србији је било укупно 308.000 сеоских породица, а од тога је 100.000 породица било без стоке и пољопривредних оруђа, тј. 22 од сто подупротерских породица, и 35.000 породица без земље, тј. 11 од сто чисто протетерских породица, од којих многе нису имале ни петла да им зору објави.

Упоредо са пролетаризацијом села ништа је и концентра-

МАЛЕ ЗАНИМЛИВОСТИ

КО ЈЕ БИЛА ЕРИДА?

Ерида је била богиња свађе и раздора код старих Грка. Иначе, она је сестра богара Ареса. По митологији Ерида је на свадби Пелеја и Тетиде бацила међу госте златну јабуку, на којој је писало: Најлепшој, па је тиме изазвала свађу и мржњу међу учесницима, што је посредно довело до Тројанског рата. Реч ерис значи: препирка, раздор, гложење, а израз: Еридина јабука значи: јабука раздора, семе раздора.

ПОЛИП ТЕЖАК 4 ТОНЕ

Један амерички бродо-ки-толовац наишао је на циновског полипа који је дугачак 10 метара и тежак око четири тоне. Полип је испузнио своје страшне пипке и обухватио бродо-ки дуг осам метара. На броду се налазило седам људи као посада. Брод је вукао полипа осам до дванаест чворова на сат. Када је наишао

брод од пет тона, онда је са њега бачен харпун на полипа, те је полип задњи део бродо-ки повукао пола метра у воду.

НАЈЈАЧИ ГОРИЛА

Најјачи горила који је досад жив ухваћен је чувени „Гаргантua“ из Париске зоолошке баште. Он је био тежак око 300 килограма и могао је вукући за један крај конопца да надјача 15 људи који су држали други крај конопца. Једном је оборно дрво високо пет метара и дебело као људска бутина, гурнувши га „рукама“ и „ногама“.

КО СУ БИЛЕ ЦУЦЕ

Цуцама су се називали кепци који су живели на двору султанову. Држани су због тога да би увеселивали султана и његову свиту. Забава се састојала у томе што би се цуце извеле у авлију где је био базен воде. Затим би

им наредили да се рву. По- бедник је био онај који баца противника у воду. Понекад би султан наредио да се са цуцом бори нека развијенија робинја. Харемске жене гледале су те борбе иза решетака и давале поклоне побеђе- ному цуци да би га утешиле.

НОВА МАШИНА ЗА ВАЂЕЊЕ КРОМПИРА

У Енглеској је почео да се производи нов тип машине за вађење кромпира. Машина ради на принципу одвајања земље и издвајања кромпира. Употреба ланаца и зупчаника је избегнута. Ниједан лежај, ни гумени део машине није у непосредној додиру са земљом. Машина пажљиво барата с кромпиром, који додирује само својим гуменим прстима. Њен капацитет је једно јутро дневно, а то зависи од земљишта и његове природе.

Како је била организована српска средњовековна војска

Српска војска у Средњем веку била је организована по угледу на византиску. Војна обавеза била је општа, сем за манастире и становништво села у њиховом феудалном поседу. Сваки појединац био је дужан да се стара о свом наоружању и опреми.

Властида је образовала ба- штинску (властелинску) војску која је била дужна да иде у рат с пратњом од људи са ба- штине. Број пратње одређивао је владалац, а о њеном војном одржавању и опреми старао се властелин. Властелини су углавном сами сачиња- вали коњицу, пошто нису имали поверења у сељачке и кметове. Коњица је била нај- значајнији део српске војске, јер је имала најјачу ударну моћ.

заслуге. На тај начин стварани су нови феудални поседи, који су се звали провинје. Провинијери су били доживотни властелини имања. Они су одлазили у војску, такође, са својом пратњом и чинили провинјерску војску, која је била нека средина између баштинске и најамничке војске.

Најамници су регрутовани на Западу и на Истоку. За своје војничке услуге примали су награде, те су били искључиво плаћеничка војска. Ову најамничку војску могао је, разуме се, да издржава једино влада- лац или неки моћнији власте- лин. Најамничка војска била је у исто време стална стајаћа војска, која је била увек спремна за рат и за одбрану феудалних интереса од кметских и народних побуна. Није редак пример да су ти најамници спасавали феудалне замкове од беса побуњених сељачка и кметова. Сељаци и пастири регру- товани су у пешадију. Били су снабдевени лаким оружјем, а истицали су се као добри стрелци и ратници.

НАСТАВИТЕ СЕ

НОЋНИ ЛОВ

у Јадранској струги

Ноћ је била мрачна и тиха, а топли ваздух тешко је притискивао морску површину кад су два истраживача кренула на пучину Атлантика. Пошли су од Флориде, одакле полази према Европи и Голфска струја, та велика „океанска река“, да испитују оне необичне морске становнике који се пењу у горње слојеве воде само онда кад су ноћи без месечине.

Научници, супрузи Зена, кренули су на пут да би открили ова непозната бића. Нису понели ни удике ни мреже, већ су се послужили праистарим рибарским искуством; кад је ноћ тамна, рибе се окупљају испод рибарске светилке, „свиће“, као лептирице око жишка. Наоружани сијалицом од 50 вати, носили су само омање ручне мреже, сличне мрежама за хватање лептирова.

Кад је сијалица упаљена, продирање светлости у дубину мора давало је чудесан утисак. Истраживачима се чинило као да гледају не у море, већ у тамномодри простор васионе, из које су ишчезле звезде. Нису дуго чекали. Наједном су, негде у дубини, почеле да се „паде звезде подморског неба“. Оне су се кретале ка чамцу и постепено су постајале све веће. Те светле пеге биле су, уствари, сићушне морске животиње које је привукла светлост. Слично нашем васионском пратиоцу, Месецу, и ова су тела одбијала зраке електричног „сунца“ и на тај начин давала могућност да их људско око угледа.

Наједном, као каква репата комета, нешто је долетело из мрачне дубине и, не излазећи на површину, зауставило се за

тренутак испод млаза светлости, да се опет суновратило у бездан. Пре но што је иједан од истраживача био у стању да изговори: „летећа риба“, и друга „комета“ је дојурила кроз ово морско „сазвежђе“, затим трећа, па четврта. А та да су се, слично удаљеној топовској паљби, зачули потмули ударци о бок чамца. То су биле рибе, које су, заслепљене сјајем сијалице, силвито кидисале, ударајући главом. Услед налета јата летећих риба, дотле мирно море постао је врло бучно. Срећа је била што се налет догодио у самој води. Да су рибе кренуле увис, посада се не би добро провела, јер ударац рибе која је тешка 500—600 грама, кад лети брзином од 45 километара на час, може човека не само да повреди, већ и да га оневестити.

Летеће рибе

Истраживачи су брзо дограбили ручне мреже и загњурили их у воду. За трен ока у њима су се нашле две лепије сребристано-плавог тела, с два финим, пругастим прсним перајима, која су много личила на крила.

Нема путника који је путовао преко океана а да није видео летеће рибе. Само, њих има више врста, а неке немају велика лезеаста пераја. Неразвијеније летеће рибе, кад дролећу по површини воде, веласлају треперећи само релпним перајем. Но, у току дугих векова, прсна пераја у других риба толико су се развила да

су добила облик авионских крила. Док лете, крила су им непомична. Она, дакле, нису као птичја, па ипак им служе за лебдење при пролазу кроз ваздух. Колико се засад могло утврдити, ове рибе лете, углавном, да би побегле од прождрљивог непријатеља. Пре узлетања, док је риба још у води, она узима велик залет. Затим, муњевитом брзином изиђе на површину. Док је у ваздуху, риба не може да даје правац своје лете. Једино ако дува јачи ветар, она ће да скрене с првобитног правца.

Једна врста ових риба може да лети свега две секунде, друга десет, трећа још више, и тако редом све до 42 секунде. Најмања брзина лета мора да је 45 километара на час. Иначе, риба пада у воду. Кад почне да пада, она само додирне воду, завесла репом, појача брзину и — опет узлети. У току једног летећа ово се понавља више пута, док најзад не пљусне стрмоглавце у море.

Ларве јегуља

У току овог лова, у мрежу су ухваћени и неки пихтијасте, дотле невиђени, организми. Њихова телашца, змијоликог облика, вијорила су у води и била су толико провидна да су им се виделе једино очи. Многе сићушне рибе имају провидна тела, али се у њима увек распознаје један део кичме, мозак и органи за варење. Ови младунци били су потпуно провидни, као танак слој леда. Кад су их ставили на новине, свако се слово испод њих могло читати без икакве сметње. У том тренутку, као и доцније, нико није био у стању да погоди каква су то бића. Било је потребно да прође неколико

година па да се ове ларве развију у јегуље нормалне величине.

Морски становници на млазни погон

Мало доцније, испод упаљене сијалице појавила се у води читава војска лигања, који нису били већи од осредњих краставаца. Иако изненађени толиким мноштвом ових животиња, истраживачи нису заборавили да спусте своје мреже, а затим да их брзо провуку кроз воду. Али, лов није успео. Користећи се својим „апаратом на млазни погон“, крупноочи дигћи су муњевитом брзином нестали у дубини, остављајући истраживачима у мрежи једино своје модро „мастило“.

Лигћи постижу млазни „лет“ избацујући својим снажним мишићима млаз воде коју су претходно увукли у себе. Чим се мишићи скупе и вода јурне кроз отвор, животиња „подеги“ у супротном правцу, хитро као стрела. Као летеће птице летом, тако се лигћи служе „млазним погоном“ кад треба да избегну напад неког непријатеља. Ове животиње поседују још једну необичну способност: да се учине невидљивима не напуштајући место на коме се налазе. Кад се појави непријатељ, оне нагло скупе хиљаде ситних површина на својој кожи. Тело тада изгуби боју и животиња, практично, постаје невидљива.

Овом приликом научници су дошли и до других значајних запажања. Она само доказују колико ће човек морати још дуго да ради на проучавању живота у дубоком мору да би докучио све оно што данас претставља загонетку.

ВЕРОВАТИ

или не...

УМЕСТО КОЊА — ЗЕБРЕ

У области Дар-ес-Салам, у Африци, за вучу кола и пренос терета не употребљавају се коњи, којих

да све оно о чему је говорио није његово мишљење, већ туђе речи које он само наводи.

ГОСПОДИН КИШНИЦА

Све до пре неколико година у Сидертауну, у америчкој савезној држави Џорџији, служио је као главни надзорник градског водовода неки Рејнволтер, чије пре зиме преведено на наш језик значи „кишница“.

ПРВУ ФРАНЦУСКУ ГРАМАТИКУ НАПИСАО ЈЕ ЕНГЛЕЗ

Године 1530 објављена је граматика француског језика под насловом „Објашњење француског језика састављено од стране господина Цона Пејлс Грева, рођеног у Лондону који је

тамо има мало, већ зебре. Зебру није тешко припитомити и она се веома брзо свикне на положај домаће животиње.

ОТРОВНО ЈЕЗЕРО

У швајцарском кантону Тесин налази се језеро Ритон које је познато и под именом „Отровно језеро“. На дубини од дванаест метара вода у том језеру толико је засићена сумпорводоником да у њој не може да опстане никаква биљка или животиња. Живи организми, уколико их уопште има, држе се само непосредно уз обалу.

МЕСТО ЗНАКА НАВОДА

Доктор Лорент, адвокат из Панаме, говорио је пуна два часа са дигнутим рукама на којима су по два прста била истурена. На тај начин он је желео да каже

своје науке завршио у Паризу. Граматика је била написана по угледу на грчке и данас претставља драгоцен извор за проучавање историје развика француског језика.

„Крилати“ саобраћајци

На раскршћу улица, по киши, снегу, сунцу, ветру, стоје људи и управљају саобраћајем. На знак њихове руке заустављају се аутомобили,

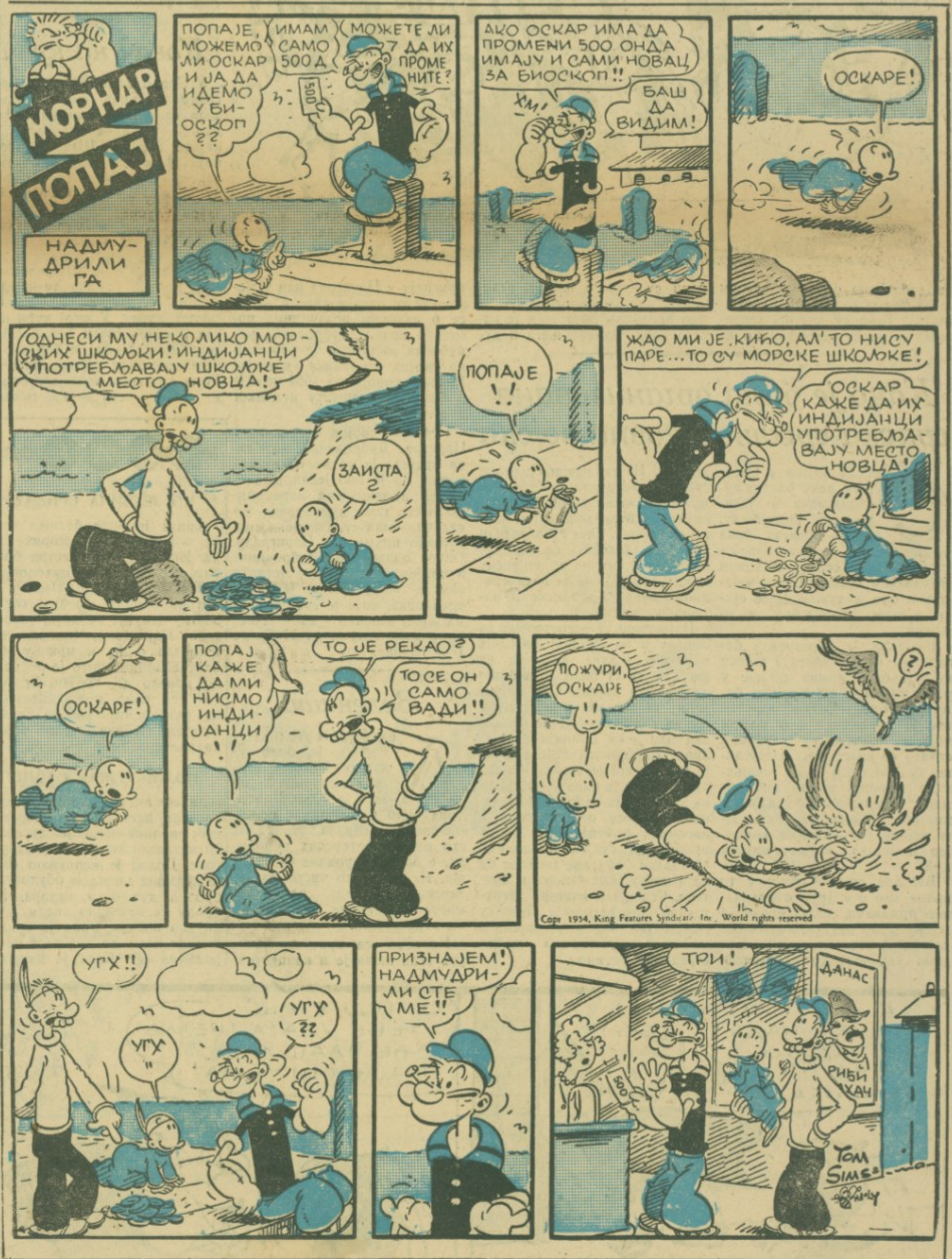

трамваји, пешаци. На други знак цела та поворка крене журно да што пре пређе на другу страну. Да би били што упадљивији и да би њихови сигнали били јасни, саобраћајци код нас носе дуге, беле манжете које им сежу све до лаката. И саобраћајци у мно-

гим другим земљама носе такве манжете. У Паризу и осталим француским градовима саобраћајци имају беле палице којима заустављају аутомобиле или им, пак, дају знак да је пут слободан.

У Сингапуру и неким другим градовима на Истоку могу се видети најнеобичнији саобраћајци на свету. Они немају ни беле манжете, а ни беле палице, већ носе на сваком рамену по једно бело крило. Та крила су, уствари, две танке дрвене дашчице обојене бело и изрезане у облику раширених лезеа. Оне су причвршћене тако да изгледају као продужетак рамена. Ако се такав „крилати“ саобраћајца налази лицем окренут према вама, онда се бела крила јасно виде што је знак да је пролаз забрањен. Међутим, ако је окренут профилем, онда се крила готово и не примећују: пролаз је слободан.

Ти саобраћајци не носе „крила“ због тога да би изгледали живописнији и занимљивији. Разлог због кога су они добили „крила“, веома је једноставан: да не би морали да покрећу руке што је веома заморно у тим крајевима где су врућине несносне.

ЖИВОТНОСТЕ!

Овде ћемо вам дати животопис једнога великог нашег научника-филолога.

Он се родио 4 априла 1825 године у Новом Саду, а умро је 17 новембра 1882 у Загребу. Прве школе учио је у Новом Саду и Пожуну, а правне науке у Пешти и Бечу, куд је дошао 1845 године. Под утицајем Вука Караџића и Миклошића почео је да се бави словенском филологијом, којој је доцније, а нарочито проучавањем српско-хрватског језика, посветио цео живот. Године 1856 постао је библиотекар Народне библиотеке у Београду и секретар Друштва Српске словесности, а 1859 професор Лицеја (Велике школе). Године 1865 оставио је због неспоразума професуру и кратко време био чиновник управе пошта, а 1866 отишао је у Загреб за тајника тада основане Југословенске академије. Године 1873 вратио се на катедру српског језика на Великој школи у Београду, где је предавао до 1877. После тога отишао је у Загреб да би продужио рад на започетом великом речнику српско-хрватског језика. На том послу затекла га је и смрт.

Ако се нисте сетили о коме је реч, читајте даље.

Он се сматра за једног од највећих радника на испитивању српско-хрватског језика. Први његов рад изишао је 1845 године у листу „Подунавци“ у заштиту Вука. Научно обарање теорије Вукових противника он је изнео у једној оштроумној расправи под насловом: „Рат за српски језик и правопис“ (1867). Затим је дао Малу српску граматику (1850), у којој је Вуков књижевни језик први пут научно окарактерисао. Поред тога он је написао: Српску синтаксу, Основе, Корњене, Историју облика, затим је издао старе наше споменике: Житије св. Саве од Теодосија, Житије св. Симеона и св. Саве од Доментијана, Николско јеванђеље, Живото краљева и архиепископа српских итд. Његова речничка дела су од неочењиве вредности још и данас. Речник хрватског или српскога језика издао је Југословенска академија. У својим преводима он је дао образац књижевног језика и стила. Он је био необично поуздан у одређивању материјала. Радио је са беспримерном вредношћу, а својим радом и својим способностима он заузима прво место међу свим испитивачима српскога језика.

Ако се нисте сетили о коме је реч, дајте вам одговор.

(чињенице едсг)

ГЕНЦИЈАНА

Генцијана је биљка која расте претежно у планинама северне умерене зоне и на Андима, у Јужној Америци. Има је око 400 врста. Неке врсте јако су заступљене у Азији, Средњој Азији, а нешто мање на Кавказу. Те биљке имају већином плаве, ређе жуте, беле или црвене цветове који се затварају веома брзо на облачно време. Има врста чији се цветови затварају и при пролазу сенке облака. Оне су осетљиве и при промени температуре, а резају и затварањем цветова кад се на њих механички делује: ударом, потресом од кише, ветром, градом итд. Цвет генцијане је леп, те га људи беру и служи им за украс.

ПИСАР

Писаром се назива једна птица која живи у пределима Африке. Ноге су јој врло дугачке, па по томе, затим по трупу и начину живота припада мочварним птицама, а по облику кљуна и грамљивости припада птицама грабљивицама. На глави има ретка пера која штрче и дају утисак оловке за увом, па јој отуд и име потиче. Дуга је једна до 1,25 метара. Корача одмерено и тражи храну. Када је уплашена, онда трчи са раширеним крилима, али ретко узлети. Напада и змије дуге до два метра, па и отровнице. Осим змијама, писар се храни и птицама.

„СНЕГ ИЗ КИНЕ“

Барут се састоји из сумпора, угља и шалитре. Сумпор и угљак били су одавно познати људима, али су за шалитру дознали доцније, пошто се она ретко појављује у природи и нема је свуда. Ето, због тога барут није могао бити познат у Старом веку у Европи, па ни из доцније. Њеки арапски писци помињу шалитру крајем 12 века, под именом „снег из Кине“, јер шалитре заиста тамо има, па онда није никакво чудо што су Кинези пре него ико други, највероватније, могли да праве барут. Барут су Арапи донели у Европу, а прва битка барутом догодила се између Француза и Енглеза код Кресција 26 августа 1346 године.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ЕЛЕКТРИЧНО ГАЈЕЊЕ БИЉАКА

Јавања која омогућава да стабло даје више цветова и плодова. Поред тога, доктор Нехру препоручује и заливање наелектрисаном или, како он каже, агаскаризованом водом (по проналазачу Агаскару, из Бомбаја). Та вода припрема се на тај начин што се један крај изоловане жице припоји електро-магнету, који се

Познато је да се електрицитет одавно употребљава у индустрији и медицини, али мало људи зна да се употребљава и у пољопривреди за гајење биљака. Електрокултуру или електрично гајење биљака пронашао је и у савршено индуски научник доктор Нехру. Оно се заснива на искоришћавању космичко-електромагнетске енергије.

Доктор Нехру био је професор физике на универзитету у Алахабаду, затим је био и судија у Манпурју, али он никада није дозвољавао да његова чиновничка каријера засени његов животни циљ: побољшање живота свих људи на земљи помоћу електрокултуре.

Апарати доктора Нехруа у почетку су били врло примитивни. Прве експерименте помоћу тих апарата он је извео на биљу, затим је прешао на животиње и најзад је свој метод испробао на људима. Он тврди да стварамо електрично поље, ако стабло дрвета обмотамо једном мрежом од жице и то од земље у висину 10 до 15 сантиметара. То се уради тако да се жица дотиче корење стабла, која хвата ту енергију и гута, те се на тај начин потстрекава и одржава рашћење дрвета. Енергија постепено продира у сва ткива и најзад се претвора у енергију размно

КОЛИКО СЕ РАЂА ЉУДИ НА СВЕТУ

Данас у свету живи две милијарде и 400 милиона људи. Тај се број стално и то веома брзо повећава. У току свака 24 часа остане на земљи живи 70 до 80.000 људи. То представља онај број лица пошто се одбију они који су умрли. У току једне године повећање становништва износи 25 до 30 милиона људи. То значи да се сваке недеље становништво света повећа толико колико износи становништво Атине, Осла итд.

НОВ ИЗВОР ТИТАНИЈУМА

У Новом Јужном Уелсу, Јужна Аустралија, у току зимских олуја море је изабацило на обалу код места Јамбе велике количине црнога песка у коме је пронађен велик проценат минерала рутила. Рутил је богат металом титанијумом, па је због тога тражен свуда у свету, јер је титанијум, „метал будућности“. Титанијум се засад употребљава у фабрикацији авиона. Лак је као а-

трисати не само судови воде, већ и велики базени, па и вода у каналима за наводњавање. Ако увенулу грану обмотамо при дну електричном жицом, онда грана престане да вене и поново живи.

Резултати који су добијени на имањима и у баштама у Манпурју и околини били су веома добри. Захваљујући електричном гајењу биља лишће је било интензивније обојено, појачано је рашћење, инсекти су или угуњали или се разбежали, плод је био чврст уз дрво, да га ни јачи ветар није могао да откине, затим је био већи, меснатији и укуснији. Жетва је била обилнија, пуночије су се брже развијали, биљке су носиле плод према потреби, раније или касније, увенула или готово осушена стабла оживљавана су, утрине су постајале плодне и заодевале се бујном вегетацијом, воће је давало годишње две до три бербе, успевало се да се одгоје биљке које су до тле само могле да се гаје у одређеним областима земље. Ако се кравама музарама давала агаскаризована вода да је пију или се у њу умукла храна, онда се количина млека повећавала за 25%. Осим тога, краве су биле отпорније према болестима и дуже су живеле. Електризована јаја повећавала су проценат пилића, а кокошке које су пиале електризовану воду носиле су више и дужије. Ето, то су, резултати метода доктора Нехруа.

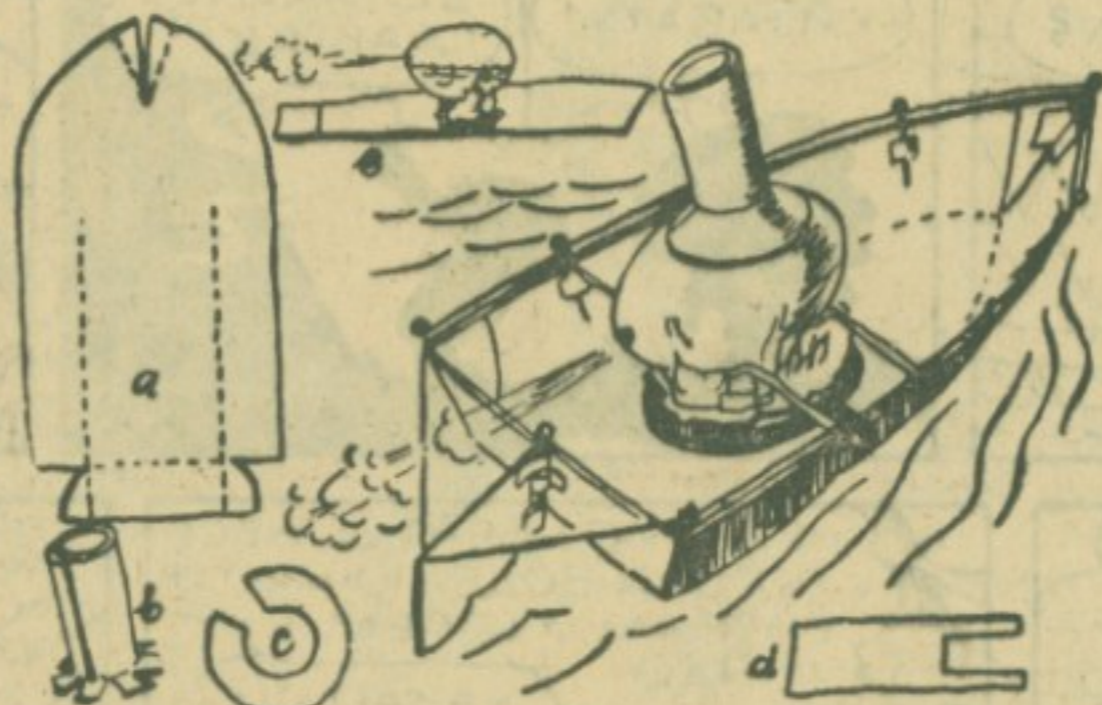
луминијум, а чврст као добар челик. Око 80% рутила који троше америчке фабрике копа се на северној морској обали у Новом Јужном Уелсу. Амерички стручњаци већ истражују нове наносе код Јамбе.

ЧАМЦИ ОД СТАКЛА

Људи пренесторског доба употребљавали су дебло за пловљење и оно је уствари било први чамац. У току каснијих векова почеле су се правити дрвене лађе, а њих су заменили гвоздени бродови. Али су мањи бродови, чамаци, јахте, једрилице и томе слично и даље грађени од дрвета. Данас се за израду чамаца и једрилица употребљава маса од стаклених влакана која је импрегнирана вештачком смолом. Конструктори ових чамаца сматрају да су ови чамаци и лакши и бољи од дрвених чамаца.

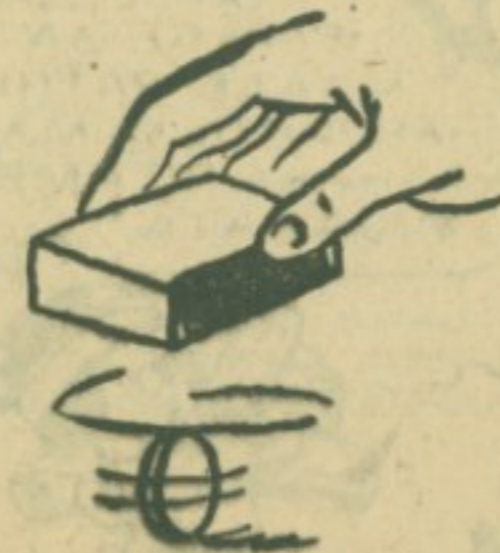
ДЕДИНЕ ВЕШТИ

ЧАМАЦ

Ево једне игре за дечаке! Слика показује како се прави чамац. Нацртајте на тврдом картону слику а и изрежите је по линијама, а по испрекиданим само савијте. Добитете облик чамаца. Округле наборе на задњем делу чамаца морате залепити са унутрашње стране, исто као и кљуна чамаца. Чиноде ће, пободене на унутрашњој страни чамаца, представљати украс. Средња чинода на кљуну ће истовремено држати весло (Слика д). Две жице причврстите на внатрашња чамаца, тако да средина буде угнута.

Оне ће представљати лежиште за једно издувано (правно) јаје. Јаје напуните водом у висини рунице кроз коју сте га издували. Другу руницу морате добро залепити. Тако сте направиле парни котао. Испод њега се стави неки плитак судија у који се улеје шпиритус. Сад заварите шпиритус, који ће загревати јаје олозо и водена пара ће излазити кроз руницу на јајету, а вањ чамац ће плонити баш као пралица. Димњак овде служи само као украс.

ју држите водоравно. Ако ово покушате више пута, извешћете се и новац ће кроз дво кутије уласти унутра.

...у поларној експедицији коју је од 1872 до 1874 водио Чех Иван Непомук-Вилчек, нарочито су се истакли наши поморци. У

посади, која је била бирања конкурсом, било је 13 Далматинаца. Ова експедиција открила је Франц Јозефову Земљу.

...меандре, окуке и вијуге које река гради у свом току кроз равницу, добиле су своје име по малоазиској реци Меандри која има необично вајугав ток.

...прве златне рибице у Европи имала је мадам Помпадур. Она их је, 1750 године, добила на дар од једног француско-индијског друштва. О том

дару писало се у оно доба као о правој сензацији. Иначе, домоваина златних рибица је Кина, одакле су пренесене на Јаву, а затим у Америку.

...за време Римљана Бока Которска се звала Синус Ризоникус.

...конгресна библиотека у Вашингтону, једна од највећих библиотека на свету, има данас 31,627.679 регистрованих књига, брошура, рукописа и карата.

...Италијанка Читинија Гочадини била је, колико се зна, прва жена промовисана за доктора правних наука.

ла је свечано обављена 1236 године. Она прва жена доктор права носила је мушко одело и држала јавна предавања из правних наука.

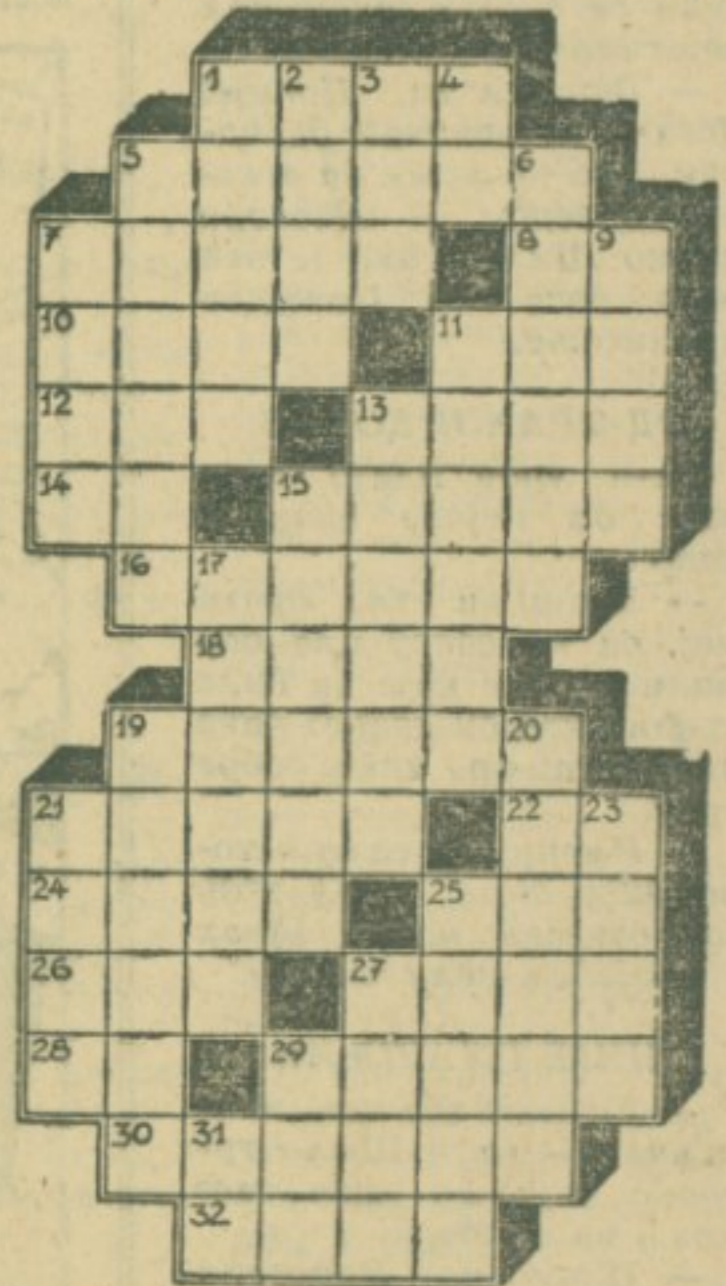
...дивље гуске могу да лете врло високо. Изнад Дехра Дуна, у Индији, снимљено је једном јато дивљих гусака које је летело на висини од 8845 метара.

...бакар је добио своје латинско име „Купрум“ по острву Криту на коме су у Старом веку били пренесени на Јаву, а чувени рудници бакра.

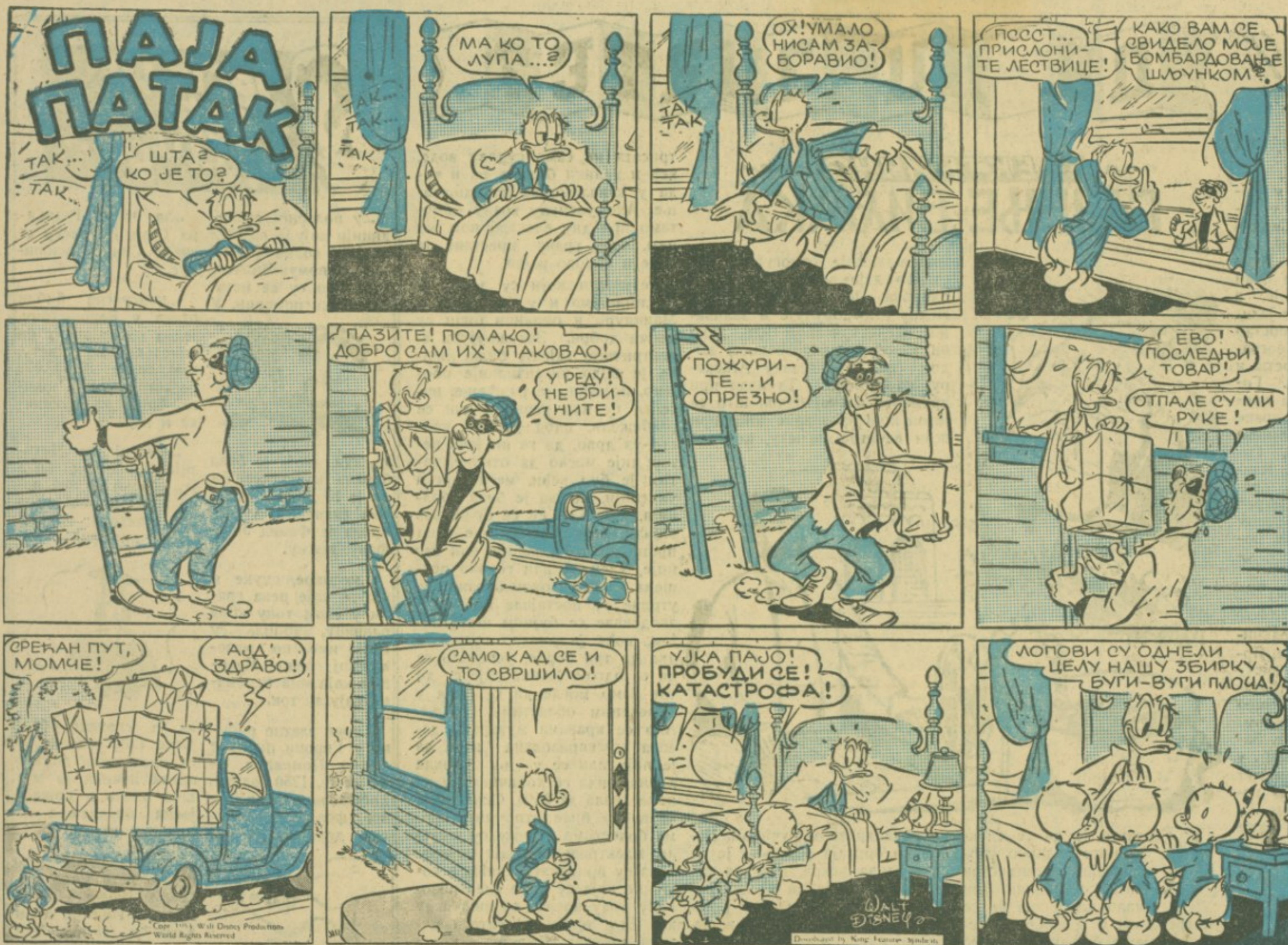
Водоравно: 1) примитивна справа за орање (множ.); 2) фотографски апарат; 3) механички човек; 4) иницијали нашег савременог виолинисте; 5) арапски калиф који је освојио Сирију, Египат и Персију (634-644); 6) египатски владар (307-272 пре наше ере); 7) презиме немачког соц. историчара, пица дела „Општа историја социјализма и социјалних борби“; 8) мушко име; 9) кон; 10) трампа, замена (турц.); 11) справа; 12) оруђе, прибор; 13) један од становника Индокине; 14) део лица; 15) слово латинице; 16) десна притока Нерете; 17) страни мушко име; 18) турска титула; 19) малоазиско божанство; 20) упитна замена; 21) једна морска риба; 22) стара асирска престоница; 23) мушко име.

Усправно: 1) наш шаховски првак; 2) бог љубави у грчкој митологији; 3) кретање кроз ваздух; 4) мера за површину; 5) звезда дугалица; 6) становник Азије; 7) производи и ствари који су предмет трговине; 8) близак рођак; 9) гусари; 10) део женске одеће; 11) врста песме; 12) држава у Средњој Америци; 13) средњевековна држава на Пиринејском Полуострву; 14) мачи грчког јунака Ахила; 15) француски сликар, један од главних претставника кубизма; 16) врста воденог таласа; 17) град у Канади; 18) врста четинара; 19) лична замена; 20) место у Малој Азији где је Александар Велики победио Дарија.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 2) Нил; 4) галеб; 6) Рона; 7) ам; 9) ала; 10) око; 11) оу; 12) опал; 13) Вобер; 15) лак; 16) Шелер; 18) сова; 19) УБ; 21) Уфа; 22) ода; 23) де; 24) Ирак; 25) радар; 27) Дон.
Усправно: 1) вила; 2) „Нана“; 3) не; 4) голуб; 5) бакар; 6) Рас; 8) Мол; 10) опеке; 12) обала; 14) Олмла; 16) шофер; 17) рудар; 18) суд; 20) Баки; 22) Оран; 24) идол; 26) Ад.

Који је ОДГОВОР ИТАЧАН

САВЕЛИ је:
италијански композитор
врста брзих чамаца
старо племе
врста рачића

ГАМЕЛИОН је:
стари израз за део
времена
грчки мудрац
чувени алгемичар

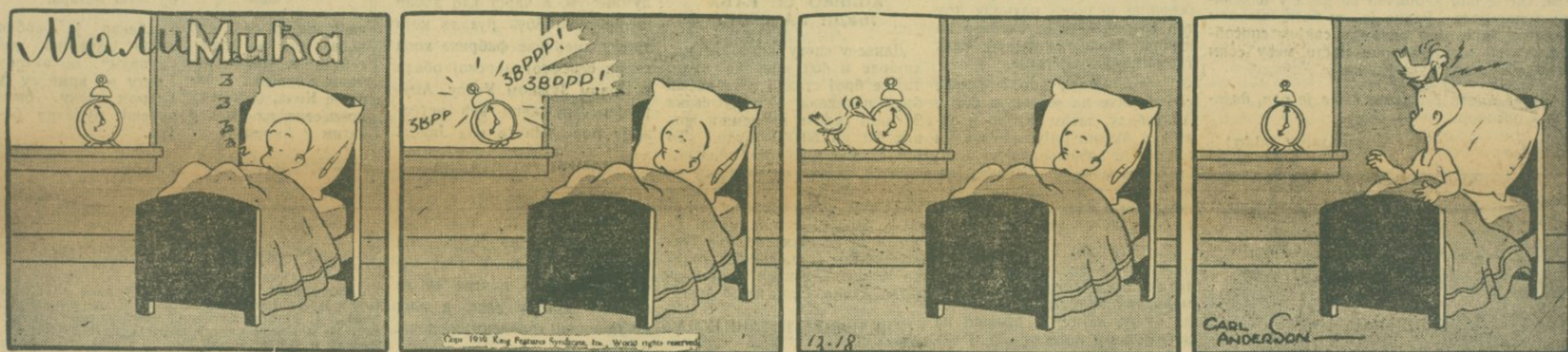
КОЗЕЗА је:
врста персиског мача
јунакиња из прича
Алфонса Додea
врста биљке
вештак у причању
стара игра

ОДГОВОР:

САВЕЛИ је група племена у старој Италији која је пребивала на Средњим Апенинима. У ову групу спадали су Сабини, Пицентини, Лукани, Самнијани итд.

ГАМЕЛИОН је седми месец у старом античком календару који је трајао од 10 јануара до 6 фебруара. У овом месецу су се обично склапали бракови.

КОЗЕЗА је жена, која уме лепо да прича, а осим тога та реч означава и малу софу за две особе.

Ква Ква!
УРЕЂУЈЕ
Попајево

ВЕРУЈЕ МУ
— Знаш ли, Шиља, да сам се јуче пуна три часа борио с једном пастрјком, — каже Попаје Шилић хвалећи се својом рибарском вештином.
— Верујем ти, Попаје! Догађа се понекад да човек дуго не може да отвори конзерву, — одговори мирно Шиља коме је већ било досадило Попајево хвалисање.

ОД ТРАЖИ ДОКАЗ
Пата грди Влају који чеће да поједе супу и каже:
— Знаш ли ти, драги мој, да на свету има бар милион деце која би била срећна кад би сваког дана имали тањир тако добре супе.
— Именуј ми само петоро међу оном децом коју ја познајем, па ћу одмах да поједем целу чинију.

НИЈЕ ПЛАШЉИВ
— Да није тај коњ плашљив? — пита Шиља трговца који му нуди свој коња на продају.
— Плашљив? Уверavam вас да није. Ево, он слава сасвим сам у штали, и то у мраку.
Шиља је купио коња.

